

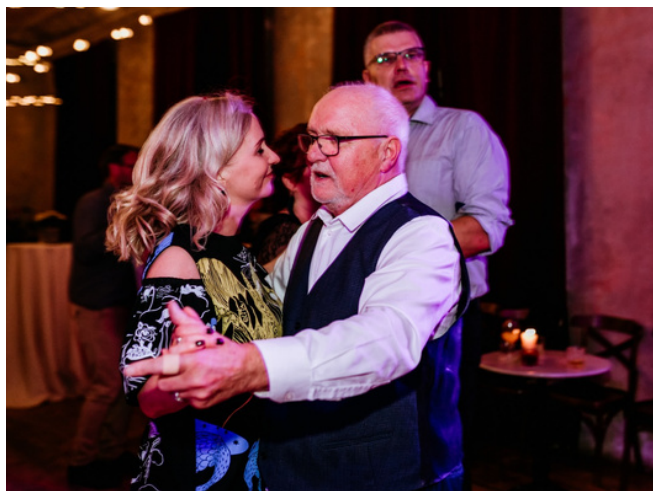
Dace Pētersone - Hospiss LV brīvprātīgā

Grieta Pīrāga

Par pieredzi, dzīves bagātībām un satiktajiem cilvēkiem. Par dzīves pieturas punktiem – nāvi un kāzām.

GP: Pastāsti, lūdzu, kā Tu uzzināji par Hospiss?

DP: Par Hospiss es uzzināju, klausoties “Ugunsskola” podkāstu “Cilvēkjauda”. Klausījos, ko stāsta Ilze Neimane – Nešpora. Mani uzrunāja tas, ko viņa stāstīja par saviem meklējumiem un ceļojumiem. Manī ļoti “nostrādāja” viņas teiktais, ka tas, kas mums šajā dzīvē jādara, ir jāpalīdz citiem cilvēkiem. Ka cilvēciskās attiecības – tas ir mūsu uzdevums. Tas, par ko es pati diezgan bieži domāju, bija bērnu nama bērni. Es gribēju iet pie viņiem kā brīvprātīgā un man likās, ka man tas varētu izdoties, jo pašai ir četri bērni. Tomēr es nekad “neieliku kāju durvīs”, nesaņēmos un to neizdarīju. Man parādījās šī iespēja un es pieteicos par Hospiss brīvprātīgo – aizpildīju anketu un aprunājos ar Ilzi, sakot, ka vēlos iet uz apmācībām. Anketā bija jautājums par to, kāpēc tas man būtu svarīgi. Es uzrakstīju par savu tēti. Ilze piedāvāja, ka varbūt Hospiss varētu palīdzēt. Un tā mēs iekāpām tajā vilcienā kopā ar Hospiss – mana tēta pēdējā dzīves mēnesī. Tas nāca nedaudz par vēlu, tomēr tas bija ļoti liels atbalsts un atrisinājums.

GP: Tieši kā Hospiss palīdzēja jums – ģimenei un tētim?

DP: Sākotnēji Hospiss palīdzēja mums – tuviniekiem. Tēta aiziešanas process ilga gandrīz četrus mēnešus. Viņam bija vēzis kopā ar daudzām citām saslimšanām un tas nebija ārstējams. Es ļoti labi atceros, kad viņu ielika slimnīcā un ārsti man paziņoja, ka te nekas nav darāms.

Visgrūtākais bija tas, ka bija arī Covid laiks. Mēs par viņu neko nezinājām, neviens neatbildēja uz mūsu zvaniem vairākas dienas. Es iedraudzējos ar vienu slimnīcas internu, kas man "piegādāja" informāciju par to, kā jūtas mans tētis, jo citādā veidā to noskaidrot nebija iespējams. Viņam tika veikti dažādi izmeklējumi, kas, protams, nav viegli saprotami cilvēkam, kas nav saistīts ar medicīnu. Patiesībā vistrakākais bija tas, ka ar viņu neviens nerunāja, viņam neko nestāstīja. Viņš bija spriestspējīgs un ar viņu varēja runāt, tomēr neviens to nedarīja. Arī tad, kad mēs ar brāli bijām pie daktera uz vizīti, ārsts atteicās uz sarunu pieaicināt arī mūsu tēti. Toreiz dakteris mums pateica, ka tēti raksta mājās un, ka nekas nav darāms. Mums šī atbilde nederēja, tāpēc gājām uz citām klīnikām, meklējām citus viedokļus, tulkojām analīzes. Redzot tēta saslimšanas kopumu, mūs visur atraidīja, sakot, ka vienīgais, ko varam darīt, ir braukt mājās un iztikt ar ģimenes ārsta uzraudzību. Mēs meklējām dažādas ārstēšanas iespējas un diētas, konsultējoties ar ģimenes ārsti, tomēr tas viņam nepalīdzēja.

Es atradu organizāciju SIA "Cilvēks", kur es viņu ieliku uz pāris dienām, lai stabilizētu viņa stāvokli. Kad iegāju viņa istabiņā, viņš man teica – kur Tu mani esi atvedusi? Ved mani mājās! Es nezināju, ko darīt, jo redzēju, ka mājās viņš izdziest. Viņš gribēja dzīvot un meklēja iespējas, neatmeta cerību. Mēs visi nespējam noticēt, ka tās ir tās beigas. Tajā brīdī ienāca Hospiss. Atbrauca daktere Ilga Albina, aprūpes vadītāja Inta un aprūpētāja Valentīna. Līdz ar viņām mājās ienāca miers. Viņas skaļi pateica to, ko es zināju, bet tētis negribēja pieņemt – ka tas ir aiziešanas process. Daktere ilgi runāja ar tēti, jo bija svarīgi noskaidrot, vai viņam nesāp. Kā vīrietis viņš mums to, iespējams, negribēja atzīt.

GP: Vai Tu ar tēti runāji par aiziešanu?

DP: Es mēģināju. Vienīgais, ko noskaidroju ir tas, kuros kapos viņš gribētu tikt apglabāts. Piedāvāju viņam savu varinātu, un viņš piekrita. Es gribēju noskaidrot, kā viņš jūtas, kādas ir viņa sajūtas, tomēr viņš atbildēja tikai, ka viss ir labi.

Viņam iznāca diezgan bieži stāties slimnīcā uz dažādiem izmeklējumiem un tas viņu ļoti nomocīja. Viņš man vienu reizi slimnīcā teica, ka aizverot

acis, redz tādu kā kaleidoskopu ar cilvēkiem no bērnības un jaunības, kas griežas acu priekšā. Tas bija vienīgais, ar ko viņš dalījās. Mana mamma bija klāt, kad viņš pēdējās dienās cēlās augšā no gultas un viņai teica: "Braucam mājās!", neskatoties uz to, ka viņš jau atradās mājās. Daktere pēc tam skaidroja, kā tā cilvēki aiziešanas procesā mēdzot darīt, jo viņi grib uz savām īstajām – dvēseles – mājām. Pēdējās dienās viņam lika sistēmu, jo viņš neko neēda.

GP: Kā notika aiziešanas process?

DP: Kad viņš mira, es biju darbā. Kad mamma piezvanīja, braucot pie viņa pa ceļam es jau sapratu, kas notiek. Es sajutu, ka viņš mirst. Es viņam domās saku: "Pagaidi, es braucu pie Tevis!" Pēc tam es pie sevis domāju – kas viņam jāgaida? Dari, kas Tev jādara! Un es braucu un nevis skrēju, bet sajutu, ka man it kā kāds spiestu uz bremzes. Mamma mani gaidīja pie durvīm un teica, ka skaitījusi minūtes līdz manai aizbraukšanai. Iegāju istabā un sapratu, ka tētis bija aizgājis. Es kaut ko ar tēti vēl runāju, sajutu viņu telpā. Pēc 15 minūtēm bija atbraukusi daktere. Viņa ar mani un mammu pāris stundas runājām, mēs iededzām svecīti un kopīgi pasēdējām. Tas bija skaisti. Es nebiju klāt, kad viņš mira, bet labi bija tas, ka tas notika mājās.

Tajā brīdī, kad tika noslēgts līgums ar Hospiss, manī iestājās miers, jo pirms tam es šaudījos – nezināju, ko darīt, man nebija šādas pieredzes un neviens man neko nevarēja pateikt. Ārsti mums neko nevarēja ieteikt.

GP: Vai viņi neieteica paliatīvo aprūpi?

DP: Ieteica pierakstīties rindā, bet tētis jau nevarēja izturēt SIA "Cilvēks", kas maksāja lielu naudu un kur viņu apčubināja. Viņš gribēja mājās, tomēr tajā pašā laikā teica – darām, cīnāmies! Tajā brīdī viņš vēl nebija pieņēmis, ka mirst. Viņš cīnījās līdz pēdējam. Es domāju, ka viņam tā saprašana par aiziešanu nāca, tomēr viņš vienmēr atbildēja – kas ta' man, manis nebūs, bet kā jūs tiksiet galā? Tomēr viņš man neatbildēja uz jautājumiem par to, ko domā, kā jūtas, ko sajūt. Viņš visu laiku uzsvēra to, ka Dievam netic. Es nezinu, kam viņš ticēja. Viņam vissmagākais bija tas, ka viņš tik strauji zaudēja kontroli pār savu dzīvi.

GP: Kā Hospiss komanda palīdzēja jums – tuviniekiem?

DP: Es daudz komunicēju ar Intu. Viņa bija mans eņģelis un atbalsts. Man beidzot blakus bija cilvēks, kuram pajautāt – ko man tagad darīt? Hospiss paņēma tevi paspārnē un uzņemas atbildību. Kaut arī neko nevarēja darīt, lai tētis varētu dzīvot, es biju mierīga, jo zināju, ka ir pieredzējuši cilvēki, kuri to apliecina un nomierina. Tētis nomira ātri. Nebija vēl tā stadija, ka viņam būtu jāsež klāt. Mūsu gadījumā Hospiss vairāk sniedza emocionālo palīdzību.

GP: Kā Tavai mammai bija šo visu pieņemt?

DP: Joprojām ir grūti pieņemt. Es savukārt ilgi uzskatīju, ka es esmu to pieņēmusi un ar to tikusi galā – man ir gan bērni, gan dzīvesbiedrs, kas mani atbalstīja. Es skaļi raudāju tikai tad, kad liku tētim drēbes, kas bija jāuzvelk uz bērēm. Pēc tam vairs neesmu raudājusi. Tomēr nebija dienas, kad es par viņu neiedomātos, jo nācu uz darbu, kuru tētis bija izveidojis, satikos ar viņa kolēģiem, ar kuriem viņš tikās diendienā. Pamanīju, ka nav labi brīdī, kad nevarēju gulēt – sāku mosties nakts vidū un nevarēju aizmigt. Es to saistīju ar nepārstrādātām emocijām saistībā ar tēti. Tad es sazinājos ar Hospiss sēru dziedināšanas speciālisti mācītāju Daci Zušmani. Mana mamma, savukārt, bija jāiedrošina uz sarunu ar Daci. Viņai ir grūti pārstrādāt sēras un es saprotu to, ka es varu darboties Hospiss kā brīvprātīgā, bet savējiem palīdzēt ir ļoti grūti. Man ar mācītāju Daci izveidojās ļoti veiksmīga sadarbība. Hospiss meitenes iedeva Daces kontaktus un es ar viņu sazinājos, kad sapratu, ka man tas ir vajadzīgs. Es biju tik pārsteigta, kad viņa man jau pirmajā sarunā nevis atbildēja, ka piekrīt palīdzēt, bet teica – paldies, ka Tu man uzticies! Es viņai aizsūtīju savu sarakstīto bērnu runu, jo es gribēju, lai viņa zina, kāds mans tētis bija. Kad mēs satikāmies, viņa man izstāstīja par sēru dziedināšanas programmu. Galvenā atziņa, ko es guvu no šīs programmas bija, ka tikai es pati varu tikt galā ar savām emocijām un ka es esmu atbildīga par tām. Kad es to saprotu, es atļauju sev bēdāties. Tas man vairs neliekas kā kaut kas neaptverams un milzīgs, kas mani nospiedīs. Soli pa solim tiek izrunāts tas, kā tu jūties, kas ar tevi notiek, ko ar to darīt. Programmas ietvaros bija jālauž dažādi stereotipi, piemē-

ram, par mirušajiem labu vai neko. Uzdevums bija atcerēties gan labās, gan sliktās lietas par cilvēku, par kuru sēro. Tas palīdz līdzsvarot attieksmi, neidealizēt cilvēku. Tas ir ļoti veselīgi. Programmu iesāku par tēti, bet kaut kādā brīdī pārslēdzāties uz manu mammu un attiecībām ar viņu. Tētis ir miris un es par viņu sēroju, bet ar mammu man attiecības turpinās. Es Daci sajutu kā ļoti tuvu un atbalstošu cilvēku. Uzticību mūsu starpā palīdzēja nodibināt arī tas, ka viņa dalījās arī ar savu pieredzi. Tas savukārt man palīdzēja nejusties kā upurim un izņēmumam.

GP: Kā Tev pašai bija ar nāves tēmu pirms tēta aiziešanas? Cik daudz par to bijī interesējusies un lasījusi?

DP: Man liekas, ka nāves tēma nav izraujama ārpus konteksta. Tas ir saistīts ar to, ko tu domā par dzīvi. Tā kā pēc izglītības es esmu filozofe, es par to vienmēr esmu domājusi. Kad es iepazinos ar dzīvesbiedru, es izlasīju "Tibetiešu dzīvo un mirušo grāmatu" un mēs kopīgi daudz domājām par to, kā tas notiek. Tolaik mans tētis vēl nebija slim. Saistībā ar tēti Hospiss bija tas, kas mani vairāk uzvedināja domāt par to, ka par to ir jārunā. Tas, ka es par to domāju, man palīdzēja to vieglāk pārdzīvot.

GP: Vai bija kaut kas, ko dzirdēji Hospiss apmācībās un gribēji, ka to būtu zinājusi pirms tam?

DP: Jā, ļoti daudzas lietas. Dažas no tām es intuitīvi nojautu, bet man pietrūka pārlicības un apliecinājuma, ka tā ir pareizi. Ja mums tā nav, mēs rīkojamies saskaņā ar savu intuīciju. Man bija bail. Es nebiju nekad mirušam cilvēkam pieskārusies, sajutusi to smaržu.

GP: Vai tētis Tev izstāstīja vēl kaut ko par to, kā viņš vēlas aiziet?

DP: Nē, viņš negribēja par to runāt. Zināju tikai kapus, kur viņš grib gulēt. Es viņam par to vaicāju. Es domāju, ka tas bija tāpēc, ka viņš negribēja mirt un viņš negribēja runāt. Tas, ko es sajutu tad, kad tētis bija aizgājis, bija kaut kas maģisks. Atceros, ko Pēteris Kļava teica, ka ar mirušu cilvēku joprojām ir jārunā. Toreiz es to nezināju, bet es runāju. Es istabā biju viena pati un jutu viņu tur, neskatoties uz to, ka viņš vairs

nebija savā ķermenī. To nevar izskaidrot. To nevar pateikt. To var tikai piedzīvot. Ir grūti novērtēt, kā paša zināšanas palīdz, tomēr pilienu pa pilienam tās sakrājas un ļauj uz to skatīties mierīgāk.

GP: Kā Tu saprati, ka Tev pašai jāiesaistās Hospiss kā brīvprātīgajai?

DP: Uzreiz pēc intervijas, kuru dzirdēju. Tas bija vēl pirms tam, kad tētīm bija kritiski slikti.

GP: Kā Tu nolēmi, ka iesi kā brīvprātīgā slimnīcās iepriecināt cilvēkus paliatīvā nodaļā?

DP: Viens aspekts ir tas, ka man kopš bērnības ir vēlme palīdzēt cilvēkiem un forši ir tas, ka Hospiss iedod gatavu instrumentu, lai to izdarītu. Kā arī otrs aspekts ir tas, ka es jūtos, ka Hospiss man ir ārkārtīgi daudz palīdzējis un man ir sajūta, ka man ir jāatdara un es negribu palikt parādā. Trešais aspekts ir tāds, ka man ļoti patīk Hospiss atmosfēra un cilvēki. Tas ir cits attiecību līmenis, kurā man patīk būt. Man liekas, ka tā ir jādara. Ka tas ir algoritms, kā cilvēkam būtu jādzīvo. Ka foršāk ir palīdzēt un dot, tomēr pienāk reizes, kad ir jāpieņem palīdzība no citiem. Ir tik laba sajūta, ka šobrīd es varu kaut ko darīt nevis būt otrajā pusē. Man ļoti patīk parunāties ar cilvēkiem paliatīvajā nodaļā. Tas ir vesels notikums,

atmosfēra un cilvēki. Tas ir cits attiecību līmenis, kurā man patīk būt. Man liekas, ka tā ir jādara. Ka tas ir algoritms, kā cilvēkam būtu jādzīvo. Ka foršāk ir palīdzēt un dot, tomēr pienāk reizes, kad ir jāpieņem palīdzība no citiem. Ir tik laba sajūta, ka šobrīd es varu kaut ko darīt nevis būt otrajā pusē. Man ļoti patīk parunāties ar cilvēkiem paliatīvajā nodaļā. Tas ir vesels notikums, ko tu aiznes līdzi no tā cilvēka pēc sarunas. Jautājums tikai – kā pabeigt sarunu? Es dzirdēju, ka viena no pacientēm bija Hospiss programmai piemērota paciente, bet visiem Hospiss diemžēl nevar palīdzēt.

GP: Pastāsti par to, kā Tev izdevās atrast mācītāju savai laulību ceremonijai!

DP: Mēs ar Daci viena otrai diezgan daudz pastāstījām par savu dzīvi, tai skaitā par kāzām, kuras ar dzīvesbiedru plānojām. Es sāku apcerēt, kā varētu izskatīties mūsu kāzas. Man pirmās kāzas bija luterāņu baznīcā. Mans dzīvesbiedrs ir katolis. Mums bija iespēja redzēt, kā tas notiek katoļiem un es sapratu, ka tā es negribu, jo ne visi rituāli šķita saprotami un sakarīgi. Tad mēs domājām par dzimtsarakstu nodaļu, taču, kad ieraudzījām, kā tas notiek draugu kāzās, sapratām, ka tā arī negribam. Mēs negribējām, ka cilvēks, kuru pirmo reizi redzi, pasludina tevi par vīru un sievu. Ja man būtu svarīga juridiskā puse, tad mēs vienkārši aizietu parakstīt dokumentus. Bet man gribas, lai tas būtu emocionāli garīgs pasākums. Mēs meklējām mācītāju – cilvēku, kuram es atļautu sevi salaulāt. Mēs ar Daci bijām runājušas par to, ka meklēju mācītāju un viņa teica, ka var to izdarīt. Minēja, ka dzīvojot Amerikā ir gan laulājusi, gan izvadījusi cilvēkus cietumos, slimnīcās un citur. Viņa man lūdza, lai es pastāstu, kā esmu iedomājusies savas kāzas, kā es to vēlos. Dace atbildēja: "Tas ir brīdis jums. Es darīšu visu, lai jūs justos svētīti un saņemtu to, ko jūs sagaidāt no laulību ceremonijas". Mēs uzaicinājām manu dzīvesbiedru uz sarunu ar Daci un kopīgi atradām ļoti foršu kontaktu.

GP: Pastāsti par to, kā Tev izdevās atrast mācītāju savai laulību ceremonijai!

DP: Mēs ar Daci viena otrai diezgan daudz pastāstījām par savu dzīvi, tai skaitā par kāzām, kuras ar dzīvesbiedru plānojām. Es sāku apcerēt, kā varētu izskatīties mūsu kāzas. Man pirmās kāzas bija luterāņu baznīcā. Mans dzīvesbiedrs ir katolis. Mums bija iespēja redzēt, kā tas notiek katoļiem un es sapratu, ka tā es negribu, jo ne visi rituāli šķita saprotami un sakarīgi. Tad mēs domājām par dzimtsarakstu nodaļu, taču, kad ieraudzījām, kā tas notiek draugu kāzās, sapratām, ka tā arī negribam. Mēs negribējām, ka cilvēks, kuru pirmo reizi redzi, pasludina tevi par vīru un sievu. Ja man būtu svarīga juridiskā puse, tad mēs vienkārši aizietu parakstīt dokumentus.

Bet man gribas, lai tas būtu emocionāli garīgs pasākums. Mēs meklējām mācītāju – cilvēku, kuram es atļautu sevi salaulāt. Mēs ar Daci bijām runājušas par to, ka meklēju mācītāju un viņa teica, ka var to izdarīt. Minēja, ka dzīvojot Amerikā ir gan laulājusi, gan izvadījusi cilvēkus cietumos, slimnīcās un citur. Viņa man lūdza, lai es pastāstu, kā esmu iedomājusies savas kāzas, kā es to vēlos. Dace atbildēja: “Tas ir brīdis jums. Es darīšu

visu, lai jūs justos svētīti un saņemtu to, ko jūs sagaidāt no laulību ceremonijas”. Mēs uzaicinājām manu dzīvesbiedru uz sarunu ar Daci un kopīgi atradām ļoti foršu kontaktu.

Pirmajā brīdī, kad uzrunāji mani, ka gribi taisīt interviju, man tas likās tik nesaderīgi – runāt par miršanu un sērošanu un laulībām, bet patiesībā tie abi notikumi ir pieturas punkti mūsu dzīves ceļā. Viens notikums ir tik pat svarīgs kā otrs. Un cilvēki, kurus tu satiec vienā notikumā nāk līdzī un ir klāt arī pilnīgi citā notikumā. Gan cilvēki, gan zināšanas, gan pieredze. Kamēr es esmu dzīva, nesu tālāk visu to, ko esmu ieguvusi un iemācījusies. Pirmajā mirklī liekas, ka ir ārkārtīgi bēdīgi un slikti un pēc tam tu tikai saproti, ka tas viss bijis tavas dvēseles audzināšanai. Tava pieredze ir tava bagātība – gan satiktie cilvēki, gan iegūtās zināšanas.

GP: Vai Tu biji ieplānojusi lomu savam tētim jūsu kāzās?

DP: Es ļoti būtu gribējusi, lai tētis būtu manās kāzās. Domāju par runu, kuru teiksim kāzu viesiem – ka kāzu viesu sarakstā bija jābūt vēl diviem cilvēkiem – dzīvesbiedra ļoti labam draugam un manam tētim, kuri abi nu jau ir aizgājuši. Biju iztēlojusies, ka manās kāzās tētis teiks runu un mēs dejosim. Viņš bija mans balsts visu manu dzīvi. Gāja visādi, bet viņu atceroties mani pārņem siltums. Es sajūtu, ka viņš joprojām savā veidā dzīvo kopā ar mani.